

ČÁST PRVNÍ

ZVLÁŠTNÍ ZPŮSOBY UZAVÍRÁNÍ SMLUV

Přehled části

- I. Pojetí a soustava způsobů uzavírání smluv
- II. Zvláštní způsoby uzavírání smluv upravené v § 1771 až 1784 občanského zákoníku
- III. Zvláštní způsoby uzavírání smluv zakotvené na jiných místech občanského zákoníku
- IV. Zvláštní způsoby uzavírání smluv ujednané stranami
- V. Zvláštní způsoby uzavírání smluv v širších souvislostech

I. POJETÍ A SOUSTAVA ZPŮSOBŮ UZAVÍRÁNÍ SMLUV

Úvod. První část publikace se zabývá zvláštními způsoby uzavírání smluv, jak lze souhrnně označit postupy v různé míře odchylné od obecného modelu spočívajícího v setkání nabídky (oferty) a jejího přijetí (akceptace). Na úvod lze k těmto zvláštním postupům připomenout alespoň tolik, že nejsou podmíněny výslovnou úpravou zákona; jsou především jedním z mnoha projevů smluvní autonomie.

Pojem způsobů uzavírání smluv. Jak bylo předesláno již v úvodu publikace, uzavírání smluv (kontraktace, kontraktační proces) se zde omezuje na oblast soukromého práva; zde mu pokládá soustavný základ současný občanský zákoník (zákon č. 89/2012 Sb.). Ze způsobů uzavírání smluv se publikace věnuje jen těm zvláštním (těm, které tak označuje občanský zákoník, nebo které tak mohou být označeny alespoň podle své povahy).

Obecné vymezení způsobů uzavírání smluv není občanským zákoníkem stanoveno výslovně; není ho ovšem ani třeba. I bez něho (případně s přihlédnutím k obsahu a umístění oddílu 2, nadepsaného „Uzavření smlouvy“, a oddílu 6, nadepsaného „Zvláštní způsoby uzavírání smlouvy“, v části čtvrté hlavě I dílu 2 obč. zák.) je zřejmé, že jde o souhrn různých postupů utváření smluvního konsenzu.

Poznámka

Na jedné straně je nutno připustit, že jde o vymezení málo konkrétní; na druhé straně je třeba vidět, že odpovídá otevřenosti vymezované množiny (její přesnější vymezení je sotva myslitelné a není po něm ani reálná praktická poptávka). Obdobně bude namísto přistupovat ke společnému vymezení zvláštních způsobů uzavírání smluv níže.

„Zvláštní způsoby uzavírání smluv“ (dále již bez uvozovek) jsou v občanském zákoníku výslovně zmíněny (v nadpisu oddílu 6 zařazeného v části čtvrté hlavě I dílu 2), ani ony však nejsou tímto způsobem společně vymezeny; i toto vymezení lze však bez větších obtíží odvodit. Zřejmě [také vzhledem k zařazení oddílu 6 (§ 1770 až 1784) jako předposledního ve výše uvedeném dílu, ale vlastně již vzhledem k nadpisu, který se zřetelně vymezuje proti „standardnímu“, „základnímu“ neboli obecnému způsobu uzavírání smluv, jak je stanoven v oddílu 2 (§ 1731 až 1745)] jde o postupy uzavírání smluv, které v různé fázi, rozsahu či intenzitě modifikují obecný postup (podle části čtvrté hlavy I dílu 2 oddílu 2 obč. zák.).

Zatímco společné vymezení zvláštních způsobů uzavírání smluv v občanském zákoníku formulováno není, lze tu spatřit náznak vymezení výčetového; zejména v dalším členění části čtvrté hlavy I dílu 2 oddílu 6. Nanejvýše o náznaku můžeme hovořit proto, že výčet je pouze příkladný neboli demonstrativní (zákonodárce výslovně deklaruje svobodu stran zvolit si vlastní způsob kontraktace, srov. § 1770) a ani v této příkladné podobě není v uvedeném oddílu vyčerpán (na další příklady zvláštních způsobů uzavírání smluv lze připadnout i na jiných místech kodexu, srov. např. uzavírání smluv adhezním způsobem podle § 1798 až 1801, případně i v jiných právních předpisech, srov. např. zákon č. 134/2016 Sb., o zadávání veřejných zakázek, ve znění pozdějších předpisů).

Úprava způsobů uzavírání smluv v soukromém právu. Konkrétně bude úpravě způsobů uzavírání smluv věnována pozornost až při výkladu jednotlivých zvláštních způsobů. V obecném výkladu o pojmu a soustavě zvláštních způsobů uzavírání smluv bude proto právní úprava charakterizována jen co do hlavních rysů. K nim patří:

- volnost stran ujednat si zvláštní (ve smyslu: vlastní) způsob uzavření smlouvy (uzavírání smluv); nejde o nic jiného než o dílčí projev principu soukromoprávní autonomie,
- pouze demonstrativní stanovení zvláštních způsobů uzavírání smluv zákonem; jde o logickou souvislost volnosti případného ujednání vlastního způsobu uzavření smlouvy (uzavírání smluv),
- pouze částečné shrnutí zákonem demonstrativně stanovených zvláštních způsobů uzavírání smluv pod tento nadpis v občanském zákoníku (tj. do oddílu 6 v části čtvrté hlavy I dílu 2); takové postupy jsou stanoveny i na jiných místech občanského zákoníku nebo v jiných zákonech.

Poznámka

Paleta zákonem stanovených zvláštních způsobů kontraktace má složitější strukturu. Kontrakční postupy, které ji tvoří, se vůči obecnému kontrakčnímu postupu odlišují

nejen rozsahem speciality (zvláštnost postupu může spočívat v různé rozsáhlých odchylkách či doplňcích), ale i jejím stupněm (některé postupy mohou být zvláštní nejen vůči obecnému postupu kontraktace, ale i vůči některým zvláštním způsobům). Dobré příklady poskytuje úprava zákona o zadávání veřejných zakázek; zvláštní úprava je rozsáhlá a některé postupy lze chápat jako zvláštní vůči uzavírání smluv na základě veřejné soutěže.

Pro úplnost se patří dodat, že celkový právní režim zvláštních způsobů uzavírání smluv tvoří spolu s jejich „vlastní“ úpravou zejména také obecná ustanovení o uzavírání smluv; mají zde podpůrnou platnost. Ta je pro zvláštní způsoby kontraktace ujednané stranami stanovena výslovně (§ 1770 obč. zák.); pro zvláštní způsoby kontraktace stanovené zákonem výslovně stanovena není, vyplývá však z logiky vztahu výkladu a použití obecných a zvláštních ustanovení.

Poznámka

Právě uvedené lze vysvětlit tak, že pro zvláštní způsoby kontraktace stanovené zákonem není výslovné stanovení podpůrnosti obecné úpravy kontraktace třeba již proto, že jde o postupy upravené zákonem; v tom případě se předpokládá, že úprava tvoří logický systém a její uživatel zná pravidla jejího systematického výkladu a použití. Pro zvláštní způsoby kontraktace ujednané stranami nelze uplatnit kvalitativně zcela stejný, tj. automatický předpoklad jejich logické návaznosti na obecnou úpravu uzavírání smluv; zejména proto zákonodárce tuto návaznost stanovil výslovně. Zákonodárce pamatuje zejména na případy, kdy návaznost ujednaných zvláštních způsobů kontraktace na obecnou úpravu kontraktace v zákoně nemusí být vždy „domyšlena“ (příčemž nebude možné ji zjistit ani prostým výkladem právního jednání) a kdy je třeba „zachránit“ funkčnost ujednaného zvláštního postupu (v souladu s obecným soukromoprávním imperativem pokud možno šetřit vůli stran).

Soustava způsobů uzavírání smluv. Soustavou neboli systémem zvláštních způsobů uzavírání smluv se rozumí jejich uspořádání podle předem stanoveného kritéria, popř. kritérií. Tato soustava má význam jak obecný (jako každá soustava slouží k přehlednému uspořádání určité materie), tak zvláštní (vyvažuje přece jen dosti obecné vymezení zvláštních způsobů uzavírání smluv).

Způsoby uzavírání smluv lze (z hlediska praktického i teoretického a se zřetelem ke kontextu současné úpravy uzavírání smluv) uspořádat podle kritéria obecného a zvláštního a dále podle kritéria výslovné právní úpravy (je-li taková, nebo ne, a pokud je, dále podle jejího umístění).

Obecný způsob uzavírání smluv je upraven zákonem, a to občanským zákoníkem v části čtvrté hlavě I dílu 2 oddílu 2 (§ 1731 až 1745).

Zvláštní způsoby uzavírání smluv mohou být upraveny zákonem (a to v občanském zákoníku v části čtvrté hlavě I dílu 2 oddílu 6, nadepsaném „Zvláštní

způsoby uzavírání smlouvy“, dále v občanském zákoníku na jiných místech, a konečně v jiných právních předpisech), nebo ujednání stranami.

Soustava způsobů uzavírání smluv			
1. Obecný způsob	Stanovený občanským zákoníkem v části čtvrté hlavě I dílu 2 oddílu 2, nadepsaném „Uzavření smlouvy“		
2. Zvláštní způsoby	1.1 Stanovené zákonem	1.1.1 Občanským zákoníkem v části čtvrté hlavě I dílu 2 oddílu 6, nadepsaném „Zvláštní způsoby uzavírání smlouvy“	<ul style="list-style-type: none"> ■ Uzavření smlouvy na základě veřejné dražby ■ Uzavření smlouvy na základě veřejné nabídky ■ Uzavření smlouvy na základě veřejné soutěže
		1.1.2 Občanským zákoníkem na jiných místech	Např. uzavírání smluv adhezním způsobem (§ 1798 až 1801 obč. zák.)
		1.1.3 Jiným právním předpisem	Např. uzavírání smluv na základě veřejných zakázek (zákon o zadávání veřejných zakázek)
	1.2 Ujednané stranami		

Shrnutí kapitoly I

Způsoby uzavírání smluv lze obecně vymežit jako souhrn různých postupů utváření smluvního konsenzu.

Jejich celkové uspořádání je vhodné založit na kritériu obecného a zvláštního, přičemž publikace se ze způsobů uzavírání smluv věnuje jen těm zvláštním.

Zvláštním způsobům uzavírání smluv rozumíme jako postupům uzavírání smluv, které v různé fázi, rozsahu nebo intenzitě modifikují obecný postup (jak je upraven v části čtvrté hlavě I dílu 2 oddílu 2 obč. zák.). Tyto zvláštní způsoby nejsou vyčerpány úpravou tak nadepsaného oddílu 6 v části čtvrté hlavě I dílu 6 obč. zák.; uvedené plyne již z jeho úvodního ustanovení § 1770, jež deklaruje možnost stran ujednat si vlastní způsob kontraktace, ale i z výslovné úpravy dalších zvláštních způsobů uzavírání smluv na jiných místech občanského zákoníku nebo i v jiných právních předpisech.

Klíčová slova ke kapitole I

nabídka (oferta); přijetí (akceptace); smluvní autonomie; způsoby uzavírání smluv; zvláštní způsoby uzavírání smluv

Výběr literatury ke kapitole I

1. Z komentářové literatury PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník: komentář*. Praha: C. H. Beck, 2017; ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník: komentář. Sv. V (§ 1721 až 2520)*. Praha: Wolters Kluwer, 2014; HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník: komentář V., Závazkové právo: obecná část (§ 1721–2054)*. Praha: C. H. Beck, 2014.
2. Z další knižní literatury ONDREJOVÁ, D. *Průvodce uzavíráním smluv*. 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2017; DOHNAL, J., GALVAS, M., OLIVA, J. *Obchodní smlouvy*. Praha: C. H. Beck, 2016; TICHÝ, L. *Obecná část občanského práva*. Praha: C. H. Beck, 2014; HULMÁK, M. *Uzavírání smluv v civilním právu*. Praha: C. H. Beck, 2008.
3. Z časopisecké literatury HULMÁK, M. Uzavírání smluv podle nového občanského zákoníku. *Právní rozhledy*. 2012, č. 1, s. 25–30.